

Konzultantský posudek na diplomovou práci Bc. Adély Roedlové: „Co pro ženy znamená stáří a stárnutí?“

Diplomová práce Adély Roedlové „Co pro ženy znamená stáří a stárnutí?“ je věnována společensky závažnému tématu – seniorům a stárnutí. Předkládá výsledek badatelské práce autorky, která se nejprve podílela na kolektivním výzkumném projektu, který se týkal seniorů a poté se rozhodla zaměřit své vlastní výzkumné úsilí na téma stárnutí žen. Celý projekt je cíleně uspořádán tak, že do popředí pozornosti vyzdvihuje pohled samotných žen a na jejich výpověď o procesu stárnutí. Jedná se tedy o fenomenologické uchopení tématu. Adéla Roedlová si jako cíl práce zvolila odpovědět na několik otázek: „Co ženy považují za klíčové elementy stárnutí?“ Jaké jsou rozdíly a podobnosti ve vnímání stárnutí z hlediska věku či životní fáze ženy? „Jaké faktory ovlivňují u žen vnímání stáří?“ a několik dalších otázek (str. 4). K výzkumu využila kvalitativní přístup, zkoumala tedy 15 žen dvou věkových pásem. Jako metodu zvolila hloubkový polostrukturovaný rozhovor s využitím metody „ZMET“ (*Zaltman metaphor-elicitation technique*), tedy „*techniky vyvolávání metafor*“. Její konverzační partnerky si na rozhovor přinesly soubor pro ně významných obrázků, jimiž pak vysvětlovaly své vnímání stáří a stárnutí. V průběhu rozhovoru je tyto obrázky inspirovaly k hlubšímu promýšlení významů, s nimiž je v jejich případech stárnutí a stáří spojováno. Každá žena měla své, jiné, odlišné obrázky. A již jedním z prvních pozoruhodných výsledků, s kterým přišla autorka, je charakteristika rozdílu mezi obrázky mladší a starší skupiny žen. „Obrázky mladších žen byly celkově více pozitivně laděné, byly zde více přítomni usměvaví lidé, zářivé barvy a vyobrazení volnočasových a relaxačních aktivit. U starších žen se častěji objevovaly obrázky černobílé a obrázky nemohoucích lidí.“ (s.59 práce). Základních cílů práce bezpochyby dosáhla. Tímto a několika dalšími závěry dospěla k validnímu odhalení toho, jak zkoumané dvě skupiny žen vnímají své stáří a proces svého stárnutí. Studie představuje uceleně zpracovaný odborný text založený na teoretickém rozboru i na vlastní empirické práci diplomantky.

Diplomová práce Adély Roedlové je kromě úvodu a výzkumných otázek členěna do tří hlavních částí. Nejprve se věnuje teoretickému základu a spolu s tím také výzkumům věnovaným stáří a stárnutí. V této části (s.6 – 24) prokazuje dobrou znalost české i relevantní cizojazyčné literatury ke zvolenému tématu. V rámci této kapitoly správně pojednává základní faktory, které bývají spojovány s vnímáním stáří a stárnutí, počínaje tradičními, jako je věk, volný čas, odchod do důchodu, až po neméně důležité, někdy však opomíjené, jimiž jsou rodina, obavy ve stáří a příprava na stáří. Tím zároveň předznamenává, jakým směrem se

budou ubírat úvahy jejich konverzačních partnerek. Další část je věnována metodologii (s.26 – 44). Diskutuje fenomenologický přístup a zároveň argumentuje rozdělení zkoumaných žen do dvou fází životního cyklu. Vyrovnává se i s problémem reprezentativity u kvalitativního výzkumu, jímž ona chápe „...zobecnění povahy zkoumaného procesu či jevu.“ (str. 31). Podrobně zdůvodňuje použitou metodu ZMET a její aplikaci a zhodnocení při výzkumu vnímání stárnutí u žen (str. 33 – 42), což lze považovat za mimořádný vklad práce. Autorka se také správně vyrovnává s etickými otázkami výzkumu (str. 42 – 44).

Třetí část práce obsahuje výsledky analýzy rozhovorů a závěry z nich (str. 45 – 62). Tato část je rozdělena podle věkových skupin konverzačních partnerek na starší a mladší skupinu. Vedle těchto 6 a 6 rozhovorů s využitím metody ZMET použila autorka ještě tři další hloubkové rozhovory se ženami, pro něž periodizace stáří a stárnutí použitá pro základní skupinu (odchod do důchodu) nebyla rozhodující. Zde se Adéla Roedlová soustředila na tento klíčový moment, nakolik skutečnost, že tyto ženy byly již v důchodovém věku a přesto pracovaly, byla důležité při jejich vnímání stáří a stárnutí. Ve třetí části práce autorka využívá citací z rozhovorů a evidentně prokazuje, že zvládla kvalitativní metodologii axiálního kódování. Srovnává výroky jednotlivých konverzačních partnerek a dovede ve vhodném místě využít i aplikaci sociologické teorie (např. E. Goffman a hraní rolí str. 47). A. Roedlová citlivě zařadila i výsledek výzkumu veřejného mínění (str. 52), jímž validizuje vlastní dosažené výsledky o tom, jak a nakolik je pro stárnoucí ženy důležitý partner a vlastní rodina (děti). Výsledky reprezentativního výzkumu skutečně podporují její autentické zjištění, totiž, že stárnoucí ženy si velice uvědomují důležitost rodiny a partnera v etapě stáří (str. 51).

Závěry práce se zdají být z hlediska počtu stránek trochu stručné. Obsahují však vše podstatné, k čemu autorka ve své práci dospěla. Důležitá je shoda v zásadních zjištěních platná pro obě skupiny žen. Významnější rozdíl autorka spatřuje ve vnímání času. Mladší se těší, že si ve stáří užijí volného času, starší si uvědomují problémy, které způsobuje jeho nedostatečná strukturace. Dalším tématem je změna vnímaných hodnot spojená se stárnutím. A potvrdila se i důležitost odchodu do důchodu resp. důchodového věku, a to často spíše ve smyslu zařazování dotazovaných starších žen společností kolem nich do starší věkové kategorie než jejich sebezřazování. Obě skupiny žen také spojovalo téma obav ze stáří, z nemohoucnosti, nemocí a osamocení, i když často jinak vyjadřované.

Po formální práci je diplomová práce bez chyb. Má jasnou strukturu, je srozumitelná, logicky provázaná a splňuje formální pravidla i profesionální zvyklosti citování a odkazů.

Gramatické chyby se v práci nevyskytují. Přílohy jsou funkční a v textu jsou využity. Jedná se o zdařilou, vyváženou diplomovou práci.

Při obhajobě bych rád slyšel odpověď na dvě otázky:

1. Jak lze stručně charakterizovat metodu ZMET a v čem spočívá vhodnost jejího využití při výzkumu vnímání procesu stárnutí u českých žen.
2. Jak zdůvodníte dostatečnou reprezentativitu Vašich zjištění pro skupinu starších žen, které se případně brání rozhovorům o stáří a stárnutí? Jaké obecné téma rozhovoru byste nabídla těmto konverzačním partnerkám, abyste je přiměla ke spolupráci?

Závěrem mi dovoluji diplomovou práci Bc. Adély Roedlové doporučit k obhajobě. Práci hodnotím jako *výbornou až velmi dobrou na základě výsledku obhajoby* z následujících důvodů:

1. Práce je velmi dobře teoreticky podložena, vychází ze znalosti relevantních pramenů.
2. Používá originální metodologie ZMET založené na správném obecném zdůvodnění jejího použití. Tuto metodologii podrobně popisuje a zdůvodňuje.
3. Závěry z práce by mohly být důkladnější. Zdůvodnění výsledků a míry jejich zobecnitelnosti je třeba ponechat na diskusi při obhajobě práce.

20. ledna 2014

Prof. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc.